Դրանք չը գիտեն մինչև անգամ թէ իրանց յանձնած (թէև ոչ ոք չէ յանձնել) դպրոցները ինչ դրութեան մէջ են, քանի ուսուցիչ ունին և թէ դրանք պարապում են թէ ոչ: Դրանք այնպիսի կուսակիցներ ունեն, որ մինչև նրանց զօռով չը դուրս անեն, նրանք երբէք մտադիր չեն մինչև 'ի մահը իրանց պաշտօնից — փառք ու պատւից հեռանալ: Անցեալ տարիներում «Մշակում» շատ է գրվել դրանց վրա, բայց ուշադրութիւն դարձնող չը կայ: Գ. յօդուածագիրն ասում է թէ՝ «ամսոյս 1-ին դպրոցները օրհնեցին և սկսեցին նորեկների ընդունելութիւնը, բայց երբ պէտք է վերջանայ նրանց ընդունելութիւնը, կամ երբ պէտք է սկսվի կանոնաւոր ուսումը, այդ միայն Աստուծուն է յայտնի»: Միթէ սրանում էլ հոգաբարձուներին պէտք է մեղադրել, չէ որ ուսումնական մասը յանձնված է աւագ ուսուցչին, ինչու են շարունակում նորեկների ընդունելութիւնը, միթէ նրանք որ և իցէ նախագիծ չունեն, թէ մինչև երբ պէտք է շարունակել ընդունելութիւնը: Յօդուածը սեպտեմբերի 2-ից է, ուրեմն վերոյիշեալ ուսումնարաններում երբ է սկսվել աշակերտաց ընդունելութիւնը՝ երևի արձակուրդներին կամ միայն սեպ. 1-ին: Ինչպէս խօսքն երևում է, որ կրքից շարժված է գրված: Միթէ պ. Մ. նորեկներին աշակերտների թւում չէ հաշւում, որ զարմանքով հարցնում է թէ՝ «ես չեմ հասկանում, թէ ում համար է սկսվելու ուսումը, երբ աշակերտներ չը կան, երբ ուսումնարանը դատարկվել է աշակերտներից»: Ինչու է դատարկվել, ով է մեղաւոր: Ուղիղ է, մասամբ տեսուչն է մեղաւոր, որ ռուսաց լեզուի ուսուցիչ խոստացաւ բերել տալ անցեալ տարի և իր խօսքին տէր չը կացաւ: Մասամբ հոգաբարձուներն են մեղաւոր, որ նրանց առաջարկութեամբ կազմակերպվեցաւ մանկավարժական հմտութիւնից զուրկ դպրոցական կորպորացիա, բայց մեղաւորութեան մեծ մասը ընկնում է աւագ ուսուցչին, որի պարտաւորութիւնն է մեր դպրոցների վրա հսկել: Ինչու մեր դպրոցները Լազարեանցի կամ ուրիշների ժամանակ չէին դատարկվում: Այս երևոյթը ինչու Մուրադեանցի ժամանակ երևաց: «Ժողովուրդը յուզված է», ասում է Թղթակիցը. ժողովուրդը դպրոցների վերաբերութեամբ երբէք չի յուզվի, որովհետև նա անտարբեր է, նրա համար հաստ ու բարակ մի գին ունէ: Միթէ մեր դպրոցների համար մասնաւոր դպրոցները կը փակվեն: Երևում է, որ ժողովուրդը մասնաւոր դպրոցներին աւելի է համակրում: Փոխեցէք հոգաբարձուներին, ընտրեցէք նոր ինտելիգենցիա, կազմակերպեցէք օրինաւոր ուսուցչական խումբը և դուք կունենաք բարեկարգ դպրոցներ շատ աշակերտներով: Դուք յարձակվում էք ռուսաց լեզուի ուսուցչի վրա, իսկ միւսներին անուշադիր էք թողնում: Այդ ինչ երեսպաշտութիւն է: Ասացէք խնդրեմ, ինչ ընդունակութիւններ ունի աւագ ուսուցիչը, որը մի և նոյն ժամանակ հայոց լեզուի և կրօնի ուսուցիչ է: Նա ինչ է եղել անցեալ տարի և ինչ պէտք է լինէ այժմ: Միթէ նա ամբողջ տարի իր հիւանդութեան պատճառով այնպէս բացակայ չէր, ինչպէս ռուսաց լեզուի ուսուցիչը իր արձակատութեան ժամանակը: Նոտաչին որ մի և նոյն ժամանակ գեղագրութիւն է սովորեցնում, միթէ կարող է իր ազգանունը ուղիղ ստորագրել: Միթէ նրա անմշակ ձայնը իր աններդաշնակ նոտայի հետ չէ խոցում ձեր սիրտը, որ նրա պէմների վրա բոլորովին լռում էք: Ում մտօզով է անցնում քանոններով աշակերտների ձեռներին խփելը և ականջներից քաշքշելը. Պեստալոցցի թէ Դիստերվէգի: Առհասարակ պէտք է աւելի ուշադրութիւն դարձնել դպրոցների վրա:

Կախեթեցի

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ

Սեպտեմբերի 23

«Մեղուի» խմբագիրը, որ քսան և երեք տարվայ ընթացքում ննջում է ու ննջում և չէ ուզում գոնէ մի ժամ անգամ բանալ աչքերը և տեսնել թէ այդ ինչ է, որ դրոշմված է մեծ մեծ տառերով իր լրագրի ճակատի վրա, բանալ միտքը և հասկանալ թէ այդ ինչ է նշանակում, որ կրում է իր խառաբալը մտքով խմբագրված լրագիրը «Մեղու Հայաստանի», արդեօք մի օր կամ մի ժամ մտածել է նա դրա վրա, թէ միայն ընկած լինելով իր նման մի քանի խաւարասէր և շողոքորթութիւն սիրող անձանց ազդեցութեան տակ, ինչպէս են Իւնիւս, Գ. Ե. և այլն, ինքը չէ հասկանում թէ ինչ է անում... հասկացել է արդեօք Գաղբցի ստորագրութեամբ ֆելիետոնի մի քանի տողերը, որոնք հիւրընկալութիւն են գտել իր լրագրի էջերի մէջ և որոնք ասում են. «Խեղճ ու կրակ միտ «Մեղուի» խմբագրի անձը, եթէ յիշում էք չէն անցքը: 15 տարի առաջ ողորմելուն հալածեցին իբրև բողոքական, Բազլից և Ամերիկայից նպաստ ստացող ազգակործան, այժմ էլ «Մշակը» ու նրա արբանեակ խեղճերը կնքում են նրան մոլեռանդ լուսաւորչական»: Բայց մենք ցաւում ենք որ յօդուածագիրը չէ աւելացրել «խաւարասէր և յետադիմութիւն քարոզող» մականունները, վասն զի «Մշակը» միշտ անուանել է և անուանելու է «Մեղուին» այդպէս, մինչև որ նա չի փոխի այդ իր ընտրած ուղղութիւնը: Զարմանում ենք, որ «Մեղուն» չէ հասկանում թէ՝ ինչու առաջ նրան բողոքական էին անուանում, իսկ այժմ մոլեռանդ լուսաւորչական. Շատ պարզ է. նա այն ժամանակ չէր հասկացել թէ ինչ է գործում, այժմ էլ չէ հասկանում ինչ է անում. ով է իմանում թէ այն ժամանակը որպիսի անձանց ազդեցութեան տակ էր ընկած... Մենք չենք մեղադրում նրան, որովհետև նա անհասկացողութեամբ է անում ամեն ինչ, նա չունի իր սեպհական համոզմունքը: Բաւական է, ինչ որ քնեց, թող բացէ աչքերը և տեսնէ, որ նրա վրա ծիծաղում են մինչև անգամ իր արտակիցները, որոնք նրանից շինել են մի մեքենայ, որ որ կողմը ուզում են, այն կողմը դարձնում են: Թող տեսնէ վերջապէս թէ ինչ է կատարվում Հայաստանում, թողնի կրօնի խտրութիւնը և ազգային միութիւն քարոզէ, ինչպէս անում է «Մշակը», եթէ ոչ աւելի լաւ կը լինի որ դադարէ իր հրատարակութիւնը, կամ ֆելիետոններով լցնէ իր թերթը, որովհետև բացի ֆելիետոններից, որոնք կարող են գոնէ փոքր ինչ զուարճացնել ընթերցողին, ուրիշ կարդալու արժանի բան չը կայ նրա թերթերի մէջ: Մնացած յօդուածները միայն զայրոյթ և զզվանք են պատճառում ընթերցողին:

Ես կարծում եմ, որ «Մեղուի» պատուելի խմբագիրը սաստիկ կուրախանայ, երբ լսէ որ Ալէքսանդրապօլում, ուր արդէն կայ կանգնած մի հսկայական և հազւագիւտ լուսաւորչական եկեղեցի, նորից նրա նման մի ուրիշ եկեղեցի են կանգնեցնում, որ 80,000 րուբլիով հազիւ թէ շինվի, իսկ այդ բազմածախս շինութեան համար 30,000 րուբլի պատրաստի դրամագլուխ կայ միայն, ուրեմն պակասորդը ումից պէտք է առնեն: Դառնալով այդ հիմնարկութիւնը ձեռնարկող ինքնակոչ երեցփոխաններին՝ հարցնում ենք նրանց. ով է ընտրել արդեօք նրանց հոգաբարձու այդ եկեղեցին կառուցանելու համար, այն էլ այդպիսի մի բազմածախս եկեղեցի, ինչ կարօտութիւն կար ծախսել հասարակութեան փողը այդպիսի եկեղեցի կառուցանելու համար, մինչդեռ այդ մի եկեղեցու վրա արած ծախսով կարելի էր երկու հասարակաշէն եկեղեցիներ կառուցանել քաղաքի հեռաւոր ծայրերում, որտեղից եկեղեցի յաճախելը մեծ նեղութիւններ է պատճառում հասարակութեանը վատ եղանակների ժամանակ. միթէ հասարակութիւնը չէր կարող աղօթել հասարակաշէն եկեղեցու մէջ. կամ մի գուցէ կարծում էք, թէ միջին դարերում են ապրում, որ թշնամու արշաւանքներից պատսպարվելու համար ամրոց են կառուցանում իրանց համար. և ինչ են կարծում. այդպիսի վարմունքով այժմ էլ կարող են խաբել հասարակութիւնը, կարծելով թէ նա դեռ մոլեռանդ է, խաւար է, այդ կարծիքը «Մեղուի» վրա միայն կարելի է ունենալ) և ուրախութեամբ կը լցնէ շինողների գրպանները առատ նուիրատուութեամբ, իսկ նրանք կաւելացնեն իրանց սեպհական խանութների և տների թիւը... ոչ, սխալ են. նա այժմ էլ չի խաբվի ձեզ պէսներից, նա այժմ մեծ գործ է տեսնում իր առջև, որին չի խնայի իր վերջին կոպէկը, իսկ ձեզ միայն արհամարհական հայացքով կը հեռացնէ իրանից:

Բայց ինչ է անում մեր հասկացող, լուսաւորված, դիպլոմաւոր Բ. և միթէ չէ տեսնում այդ անմխիթար երևոյթները, որ բոլորովին անտարբեր, ձայնը փորը քաշած շողոքորթում է այս ինչ հարուստին, գրւում է այն ինչ ծառայողին, կեղծ ազգասէր է ձևացնում իրան, որպէս զի գրաւէ ամբողջ հասարակութիւնը և նրա քաղաքագլխի աթոռի վրա բազմի... Ինչ, մի գուցէ ինքնակոչ հոգաբարձուների պէս, նա էլ կարծում է թէ հասարակութիւնը միամիտ է և կը խաբվի. ոչ, թող նա էլ լաւ իմանայ, որ կան այնպիսի սուր աչքեր, որոնք թափանցում են նրա սրտի խորքերը. թող նա քաջ իմանայ, որ հասարակութեան մեծամասնութիւնը արդէն շատ լաւ է ճանաչել նրա հոգին, հասկացել նրա գործունէութիւնը. նա արդէն ունի իր սիրելին և ընտրելին, և կը գայ ժամանակ, երբ պարոնի բոլոր յոյսերը յօդս կը բարձրանան: Ուրեմն, քանի որ շատ է, թող նա ճանաչէ մարդկային պարտականութիւնները, թող գործէ այնտեղ, ուր աւելի պիտանի կը լինի, ուր գոցէ և աւելականներ էլ լինեն ընդունելու, և ոչ թէ միայն այստեղ և անմարդավայել գործեր կատարէ, որոնք, իմանայ ով է «Ճշմարտասէրը», ով է «Տեղացին»: Այդպէս կը վարվեն միայն արատաւոր մարդիկ, որպէս զի գրավելով նրանցով, ժողովուրդը երևան չը հանէ նրանց արատները:

Ամբ. Պարսամեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ Քաղաքային Վարչութիւնը յայտնում է հետևեալ տակսա առաջին հարկաւորութեան մթերքների վրա հոկտեմբերի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 15: Ցորենի ալիւրից թխած հացը առաջին տեսակի ֆունտը արժէ $5\frac{1}{2}$ կոպ., երկրորդ տեսակի $4\frac{1}{2}$ կոպ., թոնրի մէջ թխած հացը նոյն ալիւրից, առաջին տեսակի, ֆունտը արժէ $6\frac{1}{2}$ կոպ., երկրորդ 5 կոպ.: Թխած հացը խառն կը ստացւում կայից ցորենի ալիւրի հետ, յառաջ 1 տեսակի արժէ ֆունտը $7\frac{1}{2}$ կոպ., երկրորդը 6 կոպ., երրորդը $5\frac{1}{2}$ կոպ: Տաւարի միսը առաջին տեսակի արժէ ֆունտը՝ 8 կոպ., երկրորդը 7 կոպ, սուկի ֆունտը 14 կոպ., ոչխարի միսի մի ֆունտը 9 կոպ., այծինը 7 կոպ.:

—

ՇՈՒՐԱՑԻՑ գրում են մեզ, որ տեղային հոգևոր դպրոցը բոլորովին խանգարված դրութեան մէջ էր գտնվում, բայց մի քանի պարոնների ջանքով, այլ և երեցփոխանի ու Դէյրգ քահանայ Փարեմուզեանցի աշխատութեամբ, դպրոցի համար նոր շէնք կառուցվեցաւ և օգոստոսի 1-ից դըպրոցը կրկին բացվեցաւ: Նորընտիր հոգաբարձուների հսկողութեան ներքոյ դպրոցը բաւական բարեկարգ դրութեան մէջ է գտնվում այժմ:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Հայկական Գեղագրութեան» օրինակներ, երկու գրքոյկ, յօրինված Ց. Վասիլեանցից, հրատարակութիւն Կ. Պօլսի «Միացեալ Ընկերութեան»:

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը: «Անցեալներ Օզուրգէթում պատահած սաստիկ հրդեհի պատճառով մի հայ դերձակ ընկել է թշուառ և եղ վիճակի մէջ, իր անեն ու կաց կարասիքը այրված լինելով: Դերձակ հայրը, որպէս ծեր և անզօր աշխատելու, յայտնում է ի գիտութիւն Թիֆլիսի մարդասէր հայ անձանց, որ ընդունէն տան մէջ հոգատարելու իր երեք զաւակներին, այն է՝ երկու աղջիկ 6 և 8 տարեկան և մի տղայ 10 տարեկան: Կարող են վերցնել մէկին, կամ երեքին ի միասին: Գուրիայում գտնված Օզուրգէթի պէս մի քաղաքում, ուր ուրիշ ոչ մի հայ ընտանիք չը կայ, ծեր հայրը չէ կարող թողնել իր զաւակներին վախենալով որ նրանք բոլորովին կօտարանան: Ուստի խոնարհաբար խնդրում է վերցնեն անտէր մնացած զաւակներին մի որ և է դպրոցի կամ տան մէջ, եթէ ոչ որպէս որդեգիրներ, գոնէ որպէս տան փոքրաւորներ: Խնդրատուն աւելացնում է որ բարերար լինելու ցանկացողները կարող են իրանց հասցէն թողնել «Մշակի» խմբագրատան մէջ և խնդրում է միւս խմբագիրներին արտատպել իրանց թերթի մէջ այդ յայտարարութիւնը:»

—

«Голосъ» լրագրում կարդում ենք. «Եգիպտոսի Կայիրօ քաղաքում հիմնվեցաւ Հայաստանի սովելոց օգնող Կ. Պօլսի կենտրոնական մասնաժողովի մի ճիւղ: Օգոստոսի 5-ից սկսած այդ մասնաժողովը արդէն կարողացաւ ուղարկել Ներսէս պատրիարքին 180,000 ֆրանկ: Նոյնպիսի մասնաժողովներ հիմնվեցան հայերի ձեռքով Բուխարէշտում, Սոֆիայում, Վիեննայում, Փարիզում, Մանչեստրում, Լոնդոնում, Զմիւռնիայում և Կալկաթայում: Բայց դեռ ես այդ կոմիտէների բացումից առաջ, դեսպանների հրաւէրքից դրդված և հետևելով մեր Թագաւոր Կայսրի օրինակին, շատերին և այլ իշխաններ ուղարկել իրանց նուէրները Ներսէս պատրիարքին: Դրանք էին՝ Աւստրիայի կայսրը, Անգլիայի թագուհին, Շվէդիայի, Սպանիայի, Բաւարիայի, Ցունաստանի թագաւորները և Հռոմի պապը Լևոն XIII, նոյնպէս և Ռումինիայի և Բուլղարիայի իշխանները: Պապը ուղարկեց 20,000 ֆրանկ իր օրհնութեամբ ամբողջ հայոց ազգին: Այդ հանգամանքին մեծ նշանակութիւն են տալիս, աչքի առջև ունենալով որ աւելի քան հինգ տարի շարունակ Վատիկանը աշխատում էր պահպանել նեղքին կատաղի թշնամութիւնը հայ-կաթոլիկների և հայ-գրիգորեանների մէջ:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«БЕРЕГЪ» ԼՐԱԳԻՐԸ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Берегъ» լրագրի № 180-ի մէջ կարդում ենք հետևեալ յօդուածը հայերի մասին:

Թիւրքաց Հայաստանի բնակիչների ողորմելի դրութիւնը ընդհանուր Եւրոպայի ուշադրութեանը արժանացաւ: Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի մէջ վերանորոգութիւններ մտցնելու խնդիրը Բերլինի կոնգրեսի քննութեան առարկայ դարձաւ: Այդ հարցին մինչև անգամ առանձին յօդուած է նուիրված, այն է Բերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածը «Բարձր Դուռը պարտաւորվեցաւ անյապաղ իրագործել այն բարելաւութիւնները և վերանորոգութիւնները հայերով բնակեցրած նահանգների մէջ, տեղական պահանջների համեմատ և ապահովել նրանց չէրքէզների և քիւրդերի բարբարոսութիւններից: Իր գործադրած միջոցների մասին Թիւրքաց կառավարութիւնը տեղեկութիւն կը տայ պետութիւններին, որոնք կը հսկեն նրանց իրագործելու վրա»: սա է Բերլինի դաշնագրի յիշեալ յօդուածի խօսական բնագիրը:

Բերլինի դաշնագիրը ստորագրելուց յետոյ շարունակ երկու տարի Բ. Դուռը, կարելի է ասել, ուշադրութիւն չէր դարձնում այդ կէտի վրա: Երբ պետութիւնները իրանց յունիսի 1-ի միաձայն գրութեամբ ստիպված էին պահանջել Բ. Դռնից, որ նա իրագործէ Հայաստանի մէջ մտցնելի վերանորոգութիւններին վերաբերեալ Բերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածը, Բ. Դուռը երեք շաբաթ շարունակ ուշացրեց իր պատասխանը: Իր պատասխանի մէջ Բ. Դուռը յայտնեց, որ պատրաստական աշխատանքներ են կատարվում Հայաստանի վարչական վերակազմութեան համար, մի և նոյն ժամանակ մոռանալով նշել, որ հայերը ամբողջ ազգաբնակութեան 17% են կազմում:

Պետութիւնները Բերլինի դաշնագրի վճիռների վրա խստութեամբ հիմնվելով հաստատութիւն չը տուին Բ. Դրան առաջարկութիւնների մեծ մասին: Պետութիւնները իրանց գրութեամբ կէտ առ կէտ մերժում են Հայաստանի վարչական բաժանման Թիւրքաց նախագիծը և գտնում են, որ ֆինանսական հարցի վերաբերութեամբ էլ նախագիծը կատարեալ չէ: Օրինակի համար տեսնում ենք, որ Բ. Դուռը ընդունում է վերանորոգութիւնների եւրոպական մասնաժողովի ֆինանսական նախագիծը, բայց մի և նոյն ժամանակ մերժում է այն գործնական միջոցները, որոնց ցոյց է տալիս մասնաժողովը ֆինանսական այդ փոփոխութիւնները իրագործելու համար: Պետութիւնների միաձայն գրութիւնը, պահանջելով Բ. Դռնից դատարանների և պօլիցիայի վերանորոգութիւնը և նահանգապետների աւելի անկախ դրութիւնը, մի և նոյն ժամանակ անկարելի է համարում, որ հայերը տեղական ազգաբնակութեան միայն 17% են կազմում և խորհուրդ է տալիս երկրի մէջ նոր ժողովրդագրութիւն անել այն պայմանով, որ այդ գործը նորից չուշացնէ վերանորոգութիւնների մտցնելը, որոնց հետ ժողովրդագրութիւնը ոչինչ յարաբերութիւն չունի: Այդ գրութեան մէջ ասված է նոյնպէս, որ պէտք է միջոցներ գտնել քը